

סמל סטטוס

ענת לב אדלר

10-13 minutes

מתברר שמגפת הקורונה משפיעה גם על הודעות הטקסט שאנחנו שולחים: הוועדה העולמית שאחראית בכל שנה על בחירתם של האימוג'יז החדשים למערכות ההפעלה בסמארטפונים וברשתות החברתיות הודיעה שהיא דוחה את מועד הגשת ההצעות לאימוג'ים, וכי אלה שיתקבלו ייכנסו לשימוש רק בעוד יותר משנה.

בשם כל אלוהי הסמיילי הבוכה (שזה, אגב, האימוג'י הכי פופולרי בעולם, וזכה ב-2015 בתואר מילת השנה של ה"טיימס"), איך נצליח להתאפק יותר משנה כדי לתאר בשפת היתדות הדיגיטלית סיטואציות כמו "בודד בבידוד", "אכלתי מכות משוטרים", "מחסור בביצים", "חטפתי איכון שב"כ", "תקוע בשיחת זום" ו"תביאו כבר את הכסף". כן, כל אלה הם אימוג'ים שחסרים מאוד בעונת הקורונה הזאת והציפייה להם לא פשוטה.

מחר, 17 ביולי, הוא יום האימוג'י הבינלאומי, הזדמנות מצוינת לברר איך האייקונים החזותיים האלה, שהשתלטו על התקשורת הבינאישית, שינו את חיינו. בכל זאת, מדובר בשפה הכי פופולרית בעולם עם מיליארדי משתמשים — אבל האם היא יוצרת רידוד והשטחה של השיח, או דווקא גורמת לנו להיפתח ולהביע את הרגשות שלנו? כי הרי קל הרבה יותר לשלוח לבבות אדומים מאשר לכתוב - או, חלילה, להגיד - "אני אוהב אותך". אגב, ה-17 ביולי לא נבחר סתם — זה התאריך שכתוב על אימוג'י לוח השנה במערכת ההפעלה של האייפונים.

את האימוג'יז (ביפנית: תמונה = E + תו = moji) הכניס לשימוש המעצב הגרפי היפני שיגטקה קוריטה, עבור מערכת ההפעלה הראשונה שנועדה לטלפונים ניידים. זה היה ב-1999 והצעד הזה התבקש בגלל ההגבלה שעוד הייתה נהוגה בנוגע למספר התווים בהודעת טקסט, שהיו עניין די יקר. אגב, הקדים אותו השימוש בסימני פיסוק (:): — שנקראים אימוטיקונים, ושהמציאו מתכנתים כדי להביע את עצמם בימי ראשית המחשוב והאינטרנט (מי אמר שלגיקים אין

רגשות?).

כיום השפעת האימוג'ים על חיינו כה דרמטית, שיש המנבאים כי היא תוביל לעתיד בו לא נזדקק לשפה כתובה. השינוי נובע כמובן מקצב החיים המהיר, מכך שכבר אין לנו זמן לקרוא או להתעכב על כתיבת מילים, וכן - גם מכך שהתקשורת הפכה שטחית יותר.

אביגיל וייס, מעצבת רב־תחומית: "נערות שאני מלמדת יכולות להתכתב עם נער, ואם הוא ישלח לב כחול או אדום היא תבין במדויק את ההבדל, אבל במציאות הן לא מישירות מבט לבחור שמולן"

את ד"ר אבשלום קור המצב כמובן מטריד. "השימוש בפרצופונים מחזיר אותנו ארבעת אלפים שנה אחורה, לכתב השומרי", הוא אומר. "עכשיו בגלל עצלות המחשבה אנחנו חוזרים לשם, ומבחינתי זוהי נקודת שפל של השפה".

אתה מודאג?

"כן. זה מצער מאוד, ואני מקווה שזו אופנה חולפת".

ד"ר כרמל ויסמן, חוקרת התרבות הדיגיטלית באוניברסיטת תל־אביב, מזמינה את קור להצמיד למצח אימוג'י של קוביית קרח ולהירגע: "אימוג'י זו לא שפה ולא משתמשים בה כשפה, ולכן אני לא מבינה למה ד"ר קור מוטרד. לשפה יש מבנה של דקדוק ומילות קישור, ואין אפשרות לייצר את זה בשימוש באימוג'י. הרי כשניסו לתרגם את הספר 'מובי דיק' לשפת האימוג'י כבר בשורה הראשונה נחלו כישלון חרוץ. מצד שני, האימוג'י חיוני לשימוש בהודעת טקסט כי הוא עוזר לנו להוסיף לה מחוות, רגשות ושפת גוף שכל כך חסרה בתקשורת הכתובה".

אני בתחושה שאנחנו קצת במהירות מופרזת.

"אין ספק שאימוג'י זו שפה של מהירות שמקצרת את דרך ההבעה, אבל היא גם מגדילה את טווח הרגשות שאנחנו מצליחים להביע בכתב. היא עושה לנו שירות חשוב".

ובכל זאת, במציאות שבה 95 אחוזים מבעלי הסמארטפון משתמשים באימוג'ים, ופעמים רבות מעדיפים לחתום באמצעותם התכתבות כתחליף לתקשורת מעמיקה, נדמה שיש מקום לדאגה. מי שמבטאת זאת היא אביגיל וייס, מעצבת רב־תחומית ומעצבת גרפית בעלת קבוצת הפייסבוק "גרפיקאים וכל מי שצריך אותם", שרואה אצל הצעירים תלות בהבעה באמצעותם, וצניחה חופשית ביכולת ההבעה בעזרת מילים ושפת גוף.

"התלמידים שלי בתיכון מבינים לגמרי אימוג'ים, אבל פחות מבינים הבעות פנים, וככל שהמין האנושי שוקע במדיה כך אני מבינה שהם מאבדים את יכולת

התקשורת הבינאישית", היא אומרת. "נערות שאני מלמדת יכולות להתכתב במשך שעות עם נער מסוים, ואם הוא ישלח לה לב כחול או לב אדום היא תבין במדויק את ההבדלים במשמעות, אבל במציאות הן לא מישירות מבט לעבר בחור שעובר מולן, ומרגישות פחות נוח מחוץ לטלפון".

ד"ר טלי גזית, אוניברסיטת בר־אילן: "לפעמים גם אם אני מרגישה שאט נפש ממשוה שכתבו לי, אני בכל זאת שולחת סמיילי או לב. אנחנו לא מתעמתים יותר עם דברים שאין לנו זמן או סבלנות עבורם, ומעבירים הלאה מוטיב מזויף"

"מה אתם רוצים מהאימוג'ים?" שואל בכעס פרופ' חיים נוי, מבית הספר לתקשורת באוניברסיטת בר־אילן ויו"ר האגודה הישראלית לתקשורת. "האימוג'ים לא אשמים בכך שהתקשורת וההבעה התרדדו. רמת ההבעה של התלמידים נמצאת בתהליך ארוך של ירידה, והאימוג'י נכנס לרווח הזה וממלא אותו. אבל הוא לא גורם לבעיה, הוא לא יצר אותה. יש שכבה מאוד דקה של בני נוער שהם רהוטים, ולעומת זאת 95 אחוזים ממי שאני פוגש הם עילגים, אז עכשיו מאשימים אותם שהם משתמשים באימוג'ים? הטכנולוגיה אף פעם לא הורסת את הנוער, היא רק נכנסת למקומות שבהם יש ואקום, ולכן טוב מאוד שהילדים משתמשים בכלים שיש להם".

ובהקשר הזה נזכיר שלפני כמה שנים הגיעה סיירת שיטור לביתו של נער אמריקאי שפירסם בפייסבוק אימוג'י של שוטרים והצמיד להם אימוג'י של אקדח. הנער נחשד בפעילות עוינת ובהסתה. מאז, אגב, גם הסירו חברות הסלולר והטכנולוגיה את האקדח האמיתי מספריית האייקונים והחליפו אותו באקדח מים. גם עורכי הדין כבר מעניקים משמעות לאימוג'ים שמלווים הודעות טקסט ומייחסים להם פרשנות משפטית.

פרופ' נוי הוא אחד המובילים בארץ וגם בעולם בתחום חקר האימוג'יז, ולדבריו השימוש שלהם נפוץ בעיקר במערכות היחסים הקרובות שלנו, בשיחות ובקבוצות עם חברים ובני משפחה. על דבר אחד אין מחלוקת - הישראלים אוהבים להביע רגש, והאפשרות הוויזואלית של האימוג'יז מעודדת אותנו בגדול (מעניין מי הראשון שימציא רגשון "כפרה"?). ואגב, האקדמיה ללשון העברית המציאה את הכינוי "רגשונים", והחליפה אותו לאחרונה ב"סמלונים" — בשני המקרים מדובר בסוג של כרוכית מיובשת. יאללה, תחשבו על אופציה יותר מגניבה.

מרענן לגלות שהצעירים, אלופי האימוג'יז, מביאים את השפה הזו גם למחוזות מפתיעים, למשל ללינקדאין, שם כבר יש ממש מדריך למחפשי עבודה איך להשתמש באימוג'י בצורה חכמה שתסייע ולא תגרום נזק, וכן בזירה החברתית.

לפני כמה שנים גם עניינים של מגדר, צבע עור ושילוב של בעלי מוגבלויות מצאו את דרכם אל התודעה באמצעות השימוש באימוג'יז. "היו קבוצות אוכלוסייה שלא הרגישו נוח עם האופן החד־ממדי הזה, ולכן לפני שמונה שנים החל מאבק לגיוון הייצוג של האימוג'ים", מסביר פרופ' נוי. "כך נולדו סמיילים בספקטורים של גוני עור, אנשים בכיסאות גלגלים וייצוגים מגוונים של סוגי משפחות ולא רק אמא ואבא. הייתה לי גם סטודנטית שבאה להראות לי בשמחה שסוף־סוף יש אימוג'י ג'ינג'י".

"ואני שמתתי לב שסוף־סוף, בזכות קהילת הפייסבוק 'המתולתלות', נולד גם אימוג'י של בחורה מתולתלת שנכנס לשימוש", משלימה ד"ר טלי גזית מהמחלקה למדעי המידע בחוג לתקשורת בבר־אילן. "כלומר, הספרייה של האימוג'ים מנכיחה גם מאבקים תרבותיים. זה נהדר בעיניי".

לגדעון עמיחי, מומחה לעיצוב חזותי ופרסומאי, הדבר שהכי חסר בגלריית האימוג'יז הבלתי נגמרת זה דווקא קצת יותר הומור. אה, וגם אימוג'יז מקומיים. "הייתי שמח אם היה למשל אימוג'י של מגדל שלום. לפעמים אני מנסה להתגבר על חוסר ההומור של מעצבי האימוג'ים על ידי כך שאני מפתיע במסר שאני בוחר, או משחק עם הרצף. למשל, כשהצעת לי להתראיין לכתבה, שלחתי בתגובה אימוג'י של פינג־פונג שבעיניי היה תשובה שמשמעותה 'יאללה, בואי נשחק'".

אז אתה אומר שאנחנו צריכים לשכלל את השימוש שלנו?

"אנחנו צריכים להבין שאימוג'ים זה הישג ענק ברמה הקומוניקטיבית כי זו שפה בינלאומית, חוצת תרבויות, גילאים, שפה, והכל בשלושה מילימטר מעוצבים", אומר עמיחי, שמוסיף כי הוא גם מודע לחסרונותיו של הכלי הזה, "שמצד אחד מקצר לטובה, ומצד שני מקצר לרעה, כי לפעמים זו הבחירה הקלה כשאתה לא רוצה להאריך או להתעמת. ויחד עם זאת, צריך לזכור שהשימוש באימוג'ים הוא הדבר הכי קרוב שיש לנו להבעת רגשות סופר־מהירה בסביבה שהיא נטולת זמן, קרה וטכנית".

עמיחי, שמראש מגיע מהתחום החזותי, מבקש גם להדגיש את הדיוק שבעיצוב האימוג'יז. "תצלמו את האימוג'י של הסמיילי בטלפון, תגדילו ותראו איך הוא מדויק ברמת הסומק על הלחיים, ברמת החלק התחתון שמגיע עם הצללה, והקונטור החום מסביב, שיוצר חיבור אנושי. אני מוצא באימוג'יז תחכום עיצובי שמייצר שפה חווייתית אשר מוסיפה רגש לשיחה. למשל, כשאני מחכה למשהו דחוף ושולח לבן־שיחי טיל, שנינו מבינים מתוך ההקשר הרבה יותר ממה שמילים היו יכולות להגיד".

אם בשיחה פנים אל פנים אין לנו תמיד שליטה על הרגש שחומק באמצעות הבעות הפנים שלנו, הרי שבשיחה כתובה אנחנו במרב השליטה, מה שמאפשר לנו גם להיות פייק. "ולכן לפעמים גם אם אני מרגישה שאט נפש ממהשו שהצד השני כתב, או מהתכתבות בתוך קבוצה מסוימת, אני בכל זאת מוצאת את עצמי שולחת סמיילי או לב, מכל כך הרבה סיבות, ובסופו של דבר יוצא שאנחנו לא מתעמתים עם דברים שאין לנו זמן או סבלנות עבורם", אומרת ד"ר גזית. "ככה יוצא בסופו של דבר שאנחנו כל היום שולחים סמיילי או לבבות ולא בטוח שכך אנחנו מרגישים, ולמעשה אנחנו מעבירים הלאה את המוטיב המזויף. בעיניי האימוג'ים השטיחו מאוד את התקשורת הבינאישית, ולא משנה עד כמה הם יהיו מתוחכמים".

יש לנו סיכוי להיפטר מהם?

"לא כל עוד אנחנו מתקשרים וירטואלית. הצעירים עמוק בתוך וזה והם, בניגוד למבוגרים, מסוגלים לתקשר רק עם אימוג'יז ועם מינימום של מילים ביניהם ולהבין אחד את השני מצוין".

רונאל מור, מרצה לתקשורת חזותית בבצלאל, מסביר שהנטייה שלנו להרבות באימוג'ים קשורה לאופן שבו המוח שלנו בנוי ולצורך האנושי לקבץ מידע דרך קטגוריות. "בני האדם הם ארכיטקטים של מידע, והטבע מצא בזה יתרון. התכונה הזו גורמת לנו לתת שם לדברים, וזה גם מה שאיפשר לשפות הראשונות לשרוד ולבני האדם לתקשר ביניהם בצורה רחבה — המוח שלנו לוקח משהו מופשט ושם אותו ביחידת תקשורת, ואנחנו מבינים האחד את השני. האימוג'ים מאפשרים לנו לצקת אישיות לתוך הדברים שאנחנו כותבים, בבחינת שילוב סימבול רגשי או מטפורי בתוך זירה טקסטואלית, ובעצם הם מחליפים את הבעות הפנים שלנו, שיש להן משמעות אוניברסלית. האימוג'יז עוזרים לנו לדייק את המסר שאנחנו רוצים להעביר, ולכן הפכו להיות חלק בלתי נפרד מהתקשורת בעולם הדיגיטלי".

מצד שני, ב-2017 יצא לאקרנים סרט שבו כל הגיבורים היו אימוג'ים והוא לא הצליח, ויש בכך משהו מעודד. בכל זאת, גם בעולם הדיגיטלי אנחנו עדיין זקוקים למחוות אנושיות כדי להרגיש שייכות.